

HALKIN KUR'AN KURSLARINA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE BETİMSSEL BİR ARAŞTIRMA: OF BÖLGESİ ÖRNEĞİ*

Bayramali Nazıroğlu | Vahap Vahapoğlu
Yrd. Doç. Dr., Din Eğitimi | Y. Lisans Öğrencisi, Din Eğitimi
RTEÜ İlahiyat Fakültesi | RTEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü

Öz: Bu çalışma, Trabzon Of ilçesinde yaşayan insanların Kur'an Kurslarına yönelik tutumları ve bu kurslardan beklentileri üzerine yapılmış bir alan araştırmasıdır. Araştırmada, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Of ilçe merkezinde ve mahallelerinde yaşayan 42.405 kişi araştırmanın evrenini, bu evren içerisinde basit tesadüfi örneklem alma yöntemiyle farklı yaş gruplarından seçilen toplam 284 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi anketi ve Likert tipi dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucundan; bölgedeki kursların, öğrenci kaynağı bakımından önemli oranda dışa (il dışına) bağımlı olduğu, bölge insanının, kursları öğrenci açısından eskisi gibi beslemediği, katılımcıların tamamına yakınının teorik olarak Kur'an-ı Kerim'in öğrenilmesine ve Kur'an öğretimine yönelik olumlu bir tutuma sahip olduğu, ancak bu teorik ilginin önemli oranda uygulamaya yansımadağı anlaşılmaktadır. Çalışmada katılımcıların yarısından fazlasının Kur'an kurslarındaki eğitim ve öğretimi yeterli görmedikleri, müfredatın aksine sadece Kur'an eğitimi verilmesinin önemli bir problem olduğu sonucuna varılmıştır. Her şeye rağmen Kur'an kurslarında yetişen insanların daha edepli, daha çalışkan ve daha başarılı oldukları konusunda yöre halkının yüksek düzeyde hemfikir olması dikkat çekici sonuçlar arasında yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Kur'an Kursları, Yaygın Din Eğitimi, Hafızlık.

A Descriptive Research on the Attitudes of People towards Koran Courses: Example of Of Region

Abstract: This work is a field survey on the attitudes of the people in the Of county in Trabzon towards Koran courses and their expectations from these courses. In this research, descriptive survey method is used. From the result of the research it is concluded that: the courses in the region depend significantly on other cities in terms of student sources, the people of the region do not support the courses as much as they used to, almost all of the participants have theoretically positive attitudes towards the teaching and study of Koran but this

* RTEÜ İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Hacı Yusuf Acuner'e veri toplama araçlarının hazırlanması ve verilerin analizinde sunduğu katkılar için teşekkür ederiz.

theoretical interest cannot be reflected with considerable amount. In the research it is observed that more than half of the participants do not consider the teaching and education in the Koran courses sufficient and it is an important deficiency that the students are offered only Koran education by contrast with the curriculum. Despite everything, it is among the remarkable results that the people of the region agree substantially on the students' growing up there being more well-mannered, more hardworking and more successful.

Keywords: Koran Courses, Mass Education of Religion, Hafız.

بحث وصفي على آراء الناس نحو دورات تعليم القرآن الكريم: منطقة أوف نموذجًا

المخلص: هذا العمل هو المسح الميداني على آراء الناس نحو دورات تعليم حفظ القرآن الكريم وتوقعاتهم من هذه الدورات في منطقة أوف التابعة طرابزون. في هذا البحث تم استخدام منهج المسح الوصفي. وتم استخدام مسح المعلومات الشخصية ومقياس ليكرت كوسيلة لجمع البيانات. من نتيجة الأبحاث يُستنتج أن الدورات في المنطقة تعتمد إلى حد كبير على مدن أخرى كمصدر للطلاب، وأهل المنطقة لا يدعمون الدورات بمثل قدر ما فعلوه في الماضي، وجميع المشاركين تقريبًا كانوا يتشجعون لتعليم القرآن ولديهم اتجاه ايجابي عليه. وقد كشفت الدراسة أن الخاضعين للاستبيان أكثرهم يعتقدون أن لا يكفي تعليم القرآن وحده. على الرغم من أن أهل المنطقة يجمعون على كل شيء وهم ماديون ونشيطون وناجحون بنسبة غيرهم.

الكلمات المفتاحية: التحفيظ، التعليم، الدين الشائع - دورات القرآن.

A. Giriş

Kur'an Kursları, İslam'ın ilk yıllarından itibaren Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, ezberletilmesi ve insanların dini vecibelerini yerine getirmesine yönelik gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılmasında önemli işlevler gören dini eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlar, İslam eğitim geleneği boyunca Müslümanların özellikle Kur'an'ın ezberlenmesine verdikleri öneme binaen varlıklarını güçlü bir şekilde devam ettirmişlerdir (Koç, 2009:717).

Müslümanların Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, okunması, dinlenmesi ve anlatılmasına verdikleri önemin temel motivasyon aracı, elbette onun Allah kelamı olmasının yanında kendileri tarafından bu sorumlulukların, dini birer görev olarak kabul edilmesidir. Hz. Peygamberin "Sizin en hayırlınız Kur'an-ı öğrenen ve öğreteninizdir." (Buhari, Fezailü'l Kur'an, 21) sözü de Müslümanların bu motivasyonunu pekiştiren temel saiklerdendir.

Bu çalışmada Kur'an kursları, halkın bu kurslara yönelik tutum ve beklentileri bakımından bir alan araştırmasıyla ele alınmaktadır. Bu bağlamda öncelikli olarak bu kurslara öğrenci gönderen ya da göndermesi beklenen kişilerin bir düşünce olarak Kur'an eğitimine yönelik tutumları, kurslardaki eğitim ve öğretime yönelik tutumları, kurslarda bulunan imkânlar ve uygulanan disiplin yöntemlerine bakışları ve kursların maddi meselelerine yönelik yaklaşımları ölçülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca elde edilen veriler literatürle karşılaştırılarak değerlendirilmekte ve problemler için bir dizi çözüm önerisi getirilmektedir.

B. Araştırmanın Problemi

Kur'an Kursları hafızlık eğitiminin planlı bir şekilde verildiği resmi kurumlardır (DİB, 2002:Madde 5). Bu müesseseler kuruldukları yıldan itibaren yönetmenlikte belirtilen usuller çerçevesinde çok sayıda insana Kur'an-ı Kerim okumayı öğretmiş, birçok insanın da hafız olmasına imkân sağlamıştır. Ancak özellikle son 20 yılda Türkiye'de kuran kurslarının ve bu kurslarda öğrenim gören talebelerin sayılarında ciddi anlamda bir dalgalanma görülmektedir.

Tablo 1: Türkiye'de Son 19 Yılda Açık Olan Kur'an Kurslarının Sayısı (A, B, C Sınıfı)

Eğitim Öğretim Yılı	Açık Kur'an Kursu Sayısı	Eğitim Öğretim Yılı	Açık Kur'an Kursu Sayısı
1995-1996	5241	2005-2006	5654
1996-1997	6514	2006-2007	6770
1997-1998	6556	2007-2008	7230
1998-1999	6461	2008-2009	8164
1999-2000	3119	2009-2010	8707
2000-2001	3374	2010-2011	9486
2001-2002	3664	2011-2012	14676
2002-2003	3811	2012-2013	13021
2003-2004	4221	2013-2014	15457
2004-2005	4632	2014-2015	-

Tablodan da anlaşıldığı gibi 1999 yılından itibaren 28 Şubat sürecinin de etkisiyle düşen kurs sayısında son yıllarda çok ciddi bir artış görülmektedir. Özellikle 2011 yılından sonra bu artış çok daha belirgin bir hal almıştır.

Tablo 2: Türkiye’de Son 19 Yılda Kur’an Kurslarında Eğitim Gören Öğrenci Sayıları

Eğitim Öğretim Yılı	Kur’an Kurslarına Katılan Öğrenciler				Toplam
	Yüzünden		Hafız		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
1995-1996	35.449	85.530	3.549	1.027	125.555
1996-1997	35.478	83.843	3.600	1.169	88.612
1997-1998	24.931	79.425	3.731	1.277	84.433
1998-1999	9.286	57.200	3.083	1.380	61.663
1999-2000	5.078	53.383	2.391	1.409	54.792
2000-2001	7.826	52.728	1.311	1.253	55.292
2001-2002	8.526	58.711	827	1.049	60.587
2002-2003	9.653	76.465	539	7.79	77.783
2003-2004	13.727	129.033	4.164	7.195	154.119
2004-2005	15.588	126.789	5.138	10.922	158.437
2005-2006	14.307	157.976	4.334	8.366	184.983
2006-2007	14.937	202.207	5.046	9.628	224.363
2007-2008	15.832	231.767	5.830	11.367	264.796
2008-2009	16.547	238.695	7.060	11.574	273.876
2009-2010	17.322	261.127	7.387	11.804	297.640
2010-2011	17.634	264.447	7.877	12.185	302.143
2011-2012	7.466	280.026	6.825	11.663	305.980
2012-2013	48.276	1.022.274	11.108	12.366	1.094.024
2013-2014	64.398	1.049.152	1.426	1.533	1.116.509

Kurs sayısındaki düşüş, öğrenci sayısında azalmayı beraberinde getirmiş, bu sayıdaki artış da aynı şekilde öğrenci sayısının patlama denilebilecek düzeyde artmasını sağlamıştır.

Tablo 3: 2013-2014 Yılı İstatistiklerine Göre, Türkiye Genelinde Bulunan Kur’an Kursu Sayıları

		İl-İlçe Merkezi	Belde	Köy	Toplam	Genel Toplam
Kur’an Kursu Sayısı	<i>Öğretime Açık</i>	9.067	1.970	4.420	15.457	16.958
	<i>Öğretime Ara Veren</i>	703	142	656	1.501	
Türlerine Göre Kur’an Kursları	<i>Erkek Yatılı</i>	447	55	110	612	15.457
	<i>Erkek Gündüzlü</i>	244	26	102	372	
	<i>Kız Yatılı</i>	464	61	100	625	
	<i>Kız Gündüzlü</i>	7.912	1.828	4.108	13.848	

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kur’an kurslarıyla ilgili olarak yayınlamış olduğu 2013-2014 eğitim - öğretim yılına ait istatistik verilerine göre; bu dönemde Türkiye genelinde eğitim-öğretim faaliyeti yürüten veya eğitime ara vermiş olan toplam 16.958 Kur’an kursu bulunmaktadır. Araştırmaya konu olan Trabzon İli

Of İlçesinde 2014-2015 Nisan sonu itibari ile bulunan Kur'an Kursu sayısı ise 24'tür.

Tablo 4: 2014-2015 Yılı Nisan Sonu İstatistiklerine Göre, Türkiye Geneline Bulunan Öğretici ve Öğrenci Sayıları

Öğretici ve Öğrenci Sayıları	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Öğreticiler</i>	4.131	34.265	38.396
<i>Yüzünden Okuyan Öğrenciler</i>	66.244	1.066.851	1.133.095
<i>Hafızlık Yapan Öğrenciler</i>	14.692	16.956	31.648

Türkiye genelinde Kur'an kursu öğreticisi sayısı 4.131 erkek, 34.265 kadın olmak üzere toplam 38.396'dır. Kurslarda eğitim gören öğrenci sayısı da 80.936 erkek, 1.083.807 kadın olmak üzere toplam 1.164.743'tür. Trabzon ilinde farklı programlarda eğitimine devam eden erkek öğrenci sayısı 2.199, kız öğrenci sayısı 10.399, toplamda ise 12.538'dir. Araştırmaya konu Of İlçesinde bulunan erkek öğrenci sayısı 683, kız öğrenci sayısı 587, toplamda ise 1.270'dir.

Araştırmanın yürütüldüğü Trabzon'un Of ilçesi din eğitimi açısından nevi şahsına münhasır bir bölgedir. Bu bölgede güçlü bir medrese geleneği bulunmaktadır ve bu medreselerden yetişen veya bu medreselerde ders okutan çok sayıda İslam âlimi bulunmaktadır. Buna paralel olarak bölgede hafızlık eğitimi de güçlü bir geleneğe sahiptir. Bölge halkı, uzun yıllar boyunca "Kur'an Kursu" kavramı ile "Hafızlık" kavramını özdeşleştirmiş ve hafızlık müessesesini öğrenci kaynağı bakımından beslemiştir. Bu durum, 28 Şubat Süreci'ne kadar devam etmiştir.

2001 yılından önce Of İlçe Müftülüğüne bağlı Kur'an kurslarında eğitim gören öğrenci profilini incelediğimizde, mevcut öğrencilerin % 70'inin Of nüfusuna kayıtlı olduğu görülmektedir. Ancak 2001 yılından sonra bu oran gözle görülür bir şekilde azalmıştır. Kur'an kurslarında kullanılan "yerli" kavramının kapsamını Trabzon ve ilçelerini içine alacak şekilde genişlettiğimizde dahi, bu şekilde tabir edilen öğrenci oranı,

mevcut oğrencilerin ancak %20'si kadarlık bir kısmını oluşturmaktadır.

Özellikle son on yıl içerisinde Kur'an kurslarına kayıt yaptıran yerli oğrencilerin mevcut oğrenci içerisindeki oranında her geçen yıl ciddi azalmaların yaşanması, bölgede Kur'an eğitimi açısından kaygı verici bir durum olarak algılanmaktadır. Bu durumun nedenlerini bilimsel açıdan ele alarak altta yatan gerekçeleri tespit etmek için yeterli sayıda çalışmanın olduğu söylenemez. Bu bakımdan ilk önce bölge halkının Kur'an Kurslarına yönelik mevcut tutum ve beklentilerini ortaya koymak ve daha sonra yapılacak ilişkisel çalışmaları yönlendirmek için bölgede betimsel nitelikli bir çalışmanın yapılması gerekmektedir. Bu çalışmanın temel problemi de bölge halkının Kur'an kurslarına yönelik mevcut tutumların ve bu kurslardan beklentilerinin neler olduğunu betimsel anlamda tespit etmektir. Araştırmada bu genel problemin yanında aşağıdaki alt problemlere de cevap aranacaktır:

1. Yöre halkının Kur'an'ı Kerim oğrenilmesine ve oğretilmesine yönelik tutumları nelerdir?
2. Yöre halkının Kur'an kurslarındaki eğitim ve oğretime yönelik tutumları nelerdir?
3. Yöre halkının Kur'an kurslarındaki imkânlar ve disiplin konusundaki tutumları nelerdir?
4. Kur'an kurslarıyla ilgili maddi meselelere yönelik tutumları nelerdir?

Bu problemlerden hareketle yöre halkının Kur'an kurslarına karşı ilgisinin ne durumda olduğunu betimlemek, bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

C. Araştırmanın Yöntemi

Bu başlık altında araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, kapsam ve sınırlılıkları, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan teknikler hakkında bilgi verilecektir.

1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, var olan bir durumu olduğu gibi ortaya koymak amaçlandığından model olarak betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde araştırılan bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamak amaçlanır.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni olarak, Trabzon ili Of ilçesinde yaşayan insanlar seçilmiştir. Bu bağlamda 2015 yılı Mart ayı itibarıyla Of ilçe merkezinde ve mahallelerinde yaşamını sürdüren 42.405 kişi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden biri olan basit tesadüfi örneklem alma yöntemiyle farklı yaş gruplarından seçilen toplam 284 kişi araştırmanın örnekleminin oluşturmaktadır. Örneklem alınırken Of ilçe merkezi ve mahallelerinde yaşayan; yaş grupları, cinsiyet, meslek ve eğitim ve gelir düzeyleri bakımından farklılık gösteren 18 yaş üstü bireylerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Örnekleme dair çeşitli demografik veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Örneklemin Demografik Özellikleri

Madde	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kadın	87	30,6
	Erkek	197	69,4
Medeni Durum	Evli	231	81,3
	Bekâr	53	18,7
Yaş	18-34 Arası	90	31,7
	35-54 Arası	150	52,8
	54 ve Yukarısı	44	15,5
Meslek	Memur veya Memur Emeklisi	90	31,7
	Ticaret veya Serbest Meslek	70	24,6
	İşçi veya SSK, BAĞ-KUR Emeklisi	38	13,4
	Ev Kadını	58	20,4
	Öğrenci	28	9,9
Öğrenim Durumu	Üniversite	107	37,7

	Lise	69	24,3
	İlkokul/Ortaokul	98	34,5
	Okur- yazar	10	3,5
Eş Öğrenim Durumu	Üniversite	56	19,7
	Lise	38	13,4
	İlkokul/Ortaokul	126	44,4
	Okur- Yazar	13	4,6
Hayatın Çoğunun Geçtiği Yer	Köy	135	47,5
	İlçe Merkezi	142	50
	İl Merkezi	7	2,5
Gelir Durumu	1.000 TL ve Altı	88	30,9
	1.001-2.000 TL Arası	101	35,6
	2.001 TL ve Üzeri	95	33,5
Kur'an Kursu Eğitimi Alma Durumu	Evet, Hafız	45	15,8
	Evet, Hafız Değil	136	47,9
	Hayır	103	36,3
Ailesinde Hafız Olma Durumu	Hayır	155	54,6
	Babası	24	8,5
	Annesi	2	0,7
	Kardeşi	44	15,5
	Dedesi	6	2,1
	Amcası	7	2,5
	Halası	2	0,7
	Eşi	5	1,8
	Oğlu - Kızı	39	13,6
Çocuklarıyla İlgili Düşündükleri Meslek	Doktor	57	20,1
	Mühendis	35	12,3
	Öğretmen	56	19,7
	İmam	86	30,3
	Esnaf	4	1,4
	Memur	38	13,4
	Avukat	8	2,8
Çocuklarının Kabiliyetli Olduklarını Düşündükleri Alan	Ezber Yeteneği Çok İyi	76	26,8
	El Becerileri Çok İyi	61	21,5
	İnsanlarla Çok İyi İletişim Kurar	49	17,3
	Sayısal Yeteneği Çok İyi	25	8,8
Kur'an Kursuna Devam Eden Çocuk Olup Olmadığı	Kızı	26	9,2
	Oğlu	17	6
	Oğlu ve Kızı	8	2,8
	Hayır	233	82
Toplam		284	100

3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma sonuçları, Türkiye'de halkın Kur'an kurslarına yönelik tutumları hakkında genel bir kanaat vermesi bakımından tüm Türkiye'ye genellenebilir. Ancak spesifik olarak 2015 yılı Mart ayı itibariyle Trabzon ili Of ilçesinde yaşayan 18 yaş üstü yetişkin bireylerle sınırlıdır.

4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada gerekli verileri elde etmek için iki kısımdan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Birinci kısımda 15 sorudan oluşan çoktan seçmeli kişisel bilgi anketiyle deneklerin cinsiyet, medeni durum, yaş, meslek, öğrenim durumu, eşinin öğrenim durumu, hayatının çoğunun geçtiği yer ve gelir durumu tespit edilmiştir. Bunun yanında Kur'an kursu eğitimi alıp almadığı, ailesinde hafız olup olmadığı, çocuklarıyla ilgili düşündükleri meslek, çocuklarının kabiliyetli olduklarını düşündükleri alan ve Kur'an kursuna devam eden çocuklarının olup olmadığı gibi kişisel özelliklerine bakılmıştır.

İkinci kısımda Halkın Kur'an Kurslarına yönelik tutumlarını ve bu kurslardan beklentilerini ölçmek için hazırlanan ve 30 maddenin yer aldığı bir dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Tutumların tam olarak ölçülebilmesi için kullanılan ifadeler titizlikle seçilmiştir. Beşli Likert tipi dereceleme ile düzenlenen ölçme aracında, “*tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum*” şeklinde beş farklı cevap seçeneği kullanılmıştır.

Anket formları oluşturulurken ilk önce Kur'an kursları ile ilgili literatürde yer alan anketler ve ölçekler incelenmiştir. Ardından konuyla ilgili uzman görüşlerine başvurularak 55 maddeden oluşan örnek bir taslak anket formu hazırlanmıştır. Bu bağlamda, oluşturulan anket soruları basit tesadüfi örneklem alma yöntemiyle seçilmiş olan 30 kişilik örneklem grubuna uygulanmış ve uygulama sonunda ankette görülen eksiklikler, alanda uzmanlaşmış kişiler gözetiminde giderilmiş, örnek grupta karşılaşılan problemler düzeltildikten sonra soru sayısı 45 maddeye düşürülerek ankete son şekli verilmiştir. Araştırma yapıldıktan sonra konunun sınırlandırılması için kişisel bilgi anketinden 13; dereceleme ölçeğinden de 21 madde olmak üzere toplam 34 madde değerlendirmeye alınmıştır.

Anket, gerekli dűzeltmeler yapıldıktan sonra Of ilçe merkezinde ve mahallelerinde bizzat arařtırmacılar tarafından yűz yűze gűrűűme yapılmak suretiyle 284 kiři űzerinde uygulanmıřtır. Daha sonra, uygulanan anketler kontrol edilmiř ve eksik veya yanlış olarak doldurulmuř anket formuna rastlanmadıđından 284 formun tamamı deđerlendirmeye alınmıřtır.

5. Verilerin Analizi

Veri toplama araçlarından elde edilen ham verilerin istatistiksel işlemleri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programıyla yapılmıştır. Bu program aracılığıyla örnekleme oluşturan bireylerin tutum ve beklentilerini gösteren frekans dağımları tespit edilmiştir. Frekans dağımlarından elde edilen istatistiki sonuçlar araştırmanın alt problemlerinin yorumlanmasında kullanılacak şekilde tablolara aktarılmış ve tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

D. Bulgular-Yorum ve Tartışma

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılanların, Kur'an Kurslarına yönelik tutumlarını ölçmek için kendilerine yönelttiğimiz her bir yargı, frekans ve yűzdelik dağılımını gösteren tablo içerisinde verilmiş, bununla birlikte, elde edilen cevaplar tartışılarak değerlendirmiştir.

1. Kur'an-ı Kerim ğrenmeye Yönelik Tutumlar

Halkın Kuran kurslarına yönelik tutumlarını tespit etmek için ilk olarak Kur'an öğrenimi ve öğretimine yönelik bakış açılarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Tablo 6'da da grldđđ gibi bir takım birbirini tamamlayıcı soruyla bu durum betimlenmiştir.

Tablo 6: Yöre Halkının Kur'an-ı Kerimin Öğretimine Yönelik Tutumları

Maddeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Kur'an Öğrenmek Her Müslüman'ın Görevidir	N	4	1	-	60	219	284
	%	1,4	0,4	-	21,1	77,1	100
Herkes Çocuğunu Kur'an Kursuna Göndermelidir	N	4	23	4	114	139	284
	%	1,4	8,1	1,4	40,1	48,9	100
MEB'e bağlı okullarda Kur'an dersleri Kur'an öğrenmek için yeterlidir.	N	88	130	34	24	8	284
	%	31	45,8	12	8,5	2,8	100
Herkes en az bir yıl Kur'an Kursunda din eğitimi almalıdır.	N	4	13	8	101	158	284
	%	1,4	4,6	2,8	35,6	55,6	100
Yakınımda Kur'an Kursu olsa çocuğumu gönderirdim / gönderirim.	N	8	26	34	121	95	284
	%	2,8	9,2	12	42,6	33,5	100
Çocuklarımla hafız olmasını isterdim/isterim.	N	6	4	10	98	166	284
	%	2,1	1,4	3,5	34,5	58,5	100
Çocuklarımla, Kur'an eğitimleriyle ilgili kararları kendileri verirler.	N	48	134	26	56	20	284
	%	16,9	47,2	9,2	19,7	7	100
Kurslarda daha çok buldukları bölgeden öğrenci olmalıdır.	N	16	592	21	102	86	284
	%	5,6	0,8	7,4	35,9	30,3	100

Araştırmaya katılanların %1,4'ünün "Kur'an Öğrenmek Her Müslüman'ın Görevidir." yargısına *kesinlikle katılmadıkları*, %0,4'ünün *kararsız* olduğu, %21,1'inin *katıldığı*, %77,1'inin ise *kesinlikle katıldığı* anlaşılmaktadır. Bu veriler, bölge insanının neredeyse tamamına yakın bir kısmının Kur'an öğrenilmesine yönelik pozitif bir tutum içinde olduğunu göstermektedir. Bölgenin muhafazakâr yapısını göz önünde bulundurduğumuzda bu sonuçların çıkması normal karşılanmalıdır. Çünkü Kur'an bilmek, bir Müslüman'ın günlük ibadetlerini yerine getirebilmesi için zorunlu bir durumdur. Ancak bu eğilimin derinliğini çözebilmek için Kur'an'ı öğrenme yeri ve öğrenme yöntemi konusunda bölge insanı arasında nasıl bir yaklaşım olduğuna da bakılması gerekirdi. Nitekim "Herkes Çocuğunu Kur'an Kursuna Göndermelidir." yargısıyla buna bakılmıştır.

Araştırmaya katılanların %1,4'ünün “Herkes ocuğunu Kur’an Kursuna Göndermelidir.” yargısına *kesinlikle katılmadıkları*, %8,1'inin *katılmadığı*, %1,4'ünün *kararsız olduğu*, %40,1'inin *katıldığı*, %48,9'unun ise *kesinlikle katıldığı* anlaşılmaktadır. Kur’an Kursları, Müslümanların Kur’an-ı Kerimi yüzünden okumasında ve ezberlemesinde önemli bir konuma sahiptir (Koç, 2010:501). Bu kurumlarda Kur’an eğitiminin belli bir yöntem ve disiplin içerisinde verilmesi, halkın bu kurumlara olan ilgisinin devam etmesine katkı sağlamıştır. Birinci yargıda ortaya çıkan sonuçlarla ikinci yargıdaki sonuçların birbirine yakın olması, bölge halkının, Kur’an’ın renilmesi yönündeki düşüncelerini gerçekleştirecek en önemli kurumların Kur’an Kursları olduğunu göstermektedir. Bölgenin, özellikle dini eğitim tarihine bakıldığında, gerek fiziksel yapı bakımından, gerekse eğitim gören renci açısından zengin bir geleneğe ve çeşitliliğe sahip olduğu fark edilmektedir (Günaydın, 2008:112).

2012-2013 eğitim-üretim yılından itibaren yürürlüğe giren ortaokullar ile İmam-Hatip ortaokullarında Kur’an-ı Kerim dersinin isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulacağına ilişkin düzenlemeden sonra (Resmi Gazete, sayı 28261, Kanun No. 6287), rgn eğitime devam eden rencilerin renim gördüğü süre içerisinde Kur’an’ı Kerimi renme fırsatları ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili yöre halkından “Milli Eğitime Bağlı Okullarda Kur’an Dersleri Kur’an renmek İçin Yeterlidir” yargısına katılmayanların oranı %76,8'lere ulaşırken *kararsız olanlar oranı* ise %12'dir. Kararsız olanları da dâhil ettiğimizde halkın büyük çoğunluğunun okullarda verilen Kur’an üretimini yeterli görmediği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Kur’an renme yeri olarak ilk akla gelen kurum hala büyük oranda Kur’an kurslarıdır, demek mümkündür. Nitekim “Herkes En Az Bir Yıl Kur’an Kursunda Din Eğitimi Almalıdır.” yargısına katılanların oranının %91 olması da bunu teyit etmektedir. Bu sonuç, aynı zamanda bu kurumların Kur’an’ın ezberlenmesinin yanısıra

yüzünden okunması ve gerekli dini bilgilerin öğrenilmesine yönelik işlevselliğinin en azından zihinsel boyutta halen daha devam ettiğini de göstermektedir. Yöre halkının gerek Kur'an'ın öğrenilmesi, gerekse bu eğitimi veren kurumlara karşı olumlu tutum sergilemesi, din eğitimi açısından makul olarak algılansa da, bu kurumlara maddi destekte buldukları halde, öğrenci gönderme konusunda yeterli desteği vermedikleri anlaşılmaktadır.¹

“Yakınımda Kur'an Kursu Olsa Çocuğumu Gönderirdim / Gönderirim.” yargısı hakkındaki düşüncelerinin dağılımına baktığımızda; araştırmaya katılanların %2,8'inin bu yargıya *kesinlikle katılmadıkları*, %9,2'sinin *katılmadığı*, %12'sinin *kararsız* olduğu, %42,6'sının *katıldığı*, %33,5'inin ise *kesinlikle katıldığı* anlaşılmaktadır. Yani araştırmaya katılan kişilerin büyük bir çoğunluğu yakında kurs olmadığı için çocuklarını kursa gönderemediklerini beyan etmektedirler. Oysa bölgedeki Kur'an kurslarını incelediğimizde, Of genelinde bulunan 67 mahallenin üçte birinde resmi Kur'an kursunun bulunduğu görülmektedir. Fahri olarak işletilen Kur'an kurslarını da hesaba kattığımızda bu sayı, neredeyse mahalle sayısının yarısına ulaşmaktadır.

Coğrafi dağılımına baktığımızda ise, Kur'an kurslarının bir bölgede toplanmadığı, her mahallede yaşayan insanların şartlarını zorlamadan istifade edecekleri bir konumda Kur'an kursu bulabilecekleri anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarında ortaya çıkan verilerle mevcut imkânlar karşılaştırıldığında, ortada ciddi bir çelişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan konunun farklı sebepleri üzerinde daha ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç duyulduğu aşikârdır.

¹ Of İlçe Müftülüğü 2014-2015 eğitim öğretim yılı istatistiklerine göre; Of ilçe müftülüğüne bağlı Kur'an Kurslarında okuyan öğrencilerin %26,5'i Trabzon nüfusuna, %52'si Doğu ve Güney Doğu Bölgesinde bulunan illere, geri kalan %21,5'i ise yurdun farklı illerindeki nüfusa kayıtlıdır.

Çalışmaya katılan yöre halkına; “Çocuklarımlın Hafız Olmasını İsterdim/İsterim.” yargısı hakkındaki düşüncelerini sorduğumuzda, %93’ü gibi büyük bir çoğunluğun olumlu yönde görüş bildirmesinin yanında, “Çocuklarıml, Kur’an Kursu Eğitimleriyle İlgili Kararları Kendileri Verirler.” yargısına ise, %73’ü katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, katılımcıların Kur’an’ın ezberlenmesine yönelik olumlu bir tutum içerisinde oldukları ve aynı zamanda çocuklarının Hafız olmalarından memnuniyet duyacakları anlamına gelmektedir. Çocukların Kur’an eğitimleriyle ilgili kararlarında velilerin büyük bir çoğunluğunun etkin olduğunu ifade etmesi, yukarıdaki yargıyla çelişir gözükmemektedir. Bir taraftan çocuklarının hafız olmasının önemli bir kazanım olacağını ifade ederken, diğer taraftan çocuklarını Kur’an kurslarına gönderme konusunda özgür bırakmaları aile içi ilişkiler bağlamında olumlu gibi görünse de çocukların kursa yönelme bakımından yeterli teşvik ve motivasyondan mahrum kalmalarına yol açarak olumsuz bir sonuç da doğurmaktadır.

Of’ta bulunan Kur’an kurslarında okuyan öğrencilerin bölgesel dağılımlarına baktığımızda büyük bir çoğunluğunun ilçe dışından hatta il dışından olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların “Kur’an Kurslarında Daha Çok Buldukları Bölgeden Öğrenci Olmalıdır.” yargısı hakkındaki görüşlerinin dağılımına baktığımızda katılımcıların %66,2’sinin olumlu yönde görüş bildirdikleri görölmektedir. Ancak mevcut durum, bunun tam tersi olduğunu ortaya koymaktadır.

Bütün bunlardan hareketle halkın teorik olarak Kur’an eğitimine olumlu baktığını söylemek mümkündür. Ancak bu teorik olumlamanın aynı şekilde pratiğe yansımadağı da bir gerçektir. Söz konusu çelişkili durumu değerlendirdiğimizde bu durumun arka planında yatan sebepleri irdelemek için Kur’an Kurslarındaki eğitim, fiziki ve sosyal imkânlar açısından

katılımcıların düşüncelerinin hangi yönde olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

2. Kur'an Kurslarındaki Eğitim ve Öğretime Yönelik Tutumlar

Teorik olarak Kur'an kurslarına yönelik büyük oranda olumlu bir tutuma sahip olan yöre insanının bu tutumun karşılığını eğitim anlamında kurslarda görüp görmediklerinin de tespit edilmesi gerekmektedir. Nitekim Tablo 7'de bunu görmeyi amaçlayan sorular ve bu sorulara verilen cevaplar bulunmaktadır. Bu cevaplar, teorik bakış açısıyla uygulamadaki tezadın anlaşılmasına katkı sağlayacak veriler taşımaktadır.

Tablo 7: Yöre Halkının Kur'an Kurslarındaki Eğitim ve Öğretime Yönelik Tutumları

Maddeler		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Toplam
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	
Kur'an Kurslarında verilen din eğitimi yeterlidir.	N	20	96	50	90	28	284
	%	7,0	33,8	17,6	31,7	9,9	100
Kur'an Kursları Kur'an eğitim ve öğretim imkânları açısından yeterlidir.	N	9	84	55	102	34	284
	%	3,2	29,6	19,4	35,9	12,0	100
Kur'an Kurslarında Kur'an eğitimi dışında da eğitim verilmelidir.	N	10	19	10	133	112	284
	%	3,5	6,7	3,5	46,8	39,4	100
Kur'an Kursu hocaları işlerini iyi yapmaktadırlar.	N	18	54	95	88	29	284
	%	6,3	19,0	33,5	31,0	10,2	100
Kur'an Kurslarında daha nitelikli hocalar görev almalıdır.	N	6	8	14	123	133	284
	%	2,1	2,8	4,9	43,3	46,8	100

Araştırmaya katılanların %7'sinin "Kur'an Kurslarında verilen din eğitimi yeterlidir" yargısına *kesinlikle katılmadıkları*, %33,8'inin *katılmadığı*, %17,6'sının *kararsız* olduğu, %31,7'sinin *katıldığı*, %9,9'unun ise *kesinlikle katıldığı* anlaşılmaktadır. Yaygın eğitim sistemi içerisinde yer alan Kur'an kursları; şüphesiz milli ve manevi değerlerin öğretildiği, saygının, fedakârlığın, hoşgörünün benimsetildiği, dini vecibelerin yerine getirilmesinde gerekli olan bilginin kazandırıldığı ve Kur'an

eğitim ve oğretiminin belirli usullere göre yapıldığı önemli kurumlar olmalıdır. Yöre halkına bu konudaki görüşleri sorulduğunda, kararsız olanlarla birlikte yarıdan fazlasının verilen din eğitimini yeterli bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Işıkdoğan'ın (2012:86) Kur'an kurslarının kadınların din eğitimine katkısı ile ilgili yapmış olduğu alan araştırmasında, Kur'an kursunun dini alandaki gelişime katkı sağladığını düşünenlerin oranı %91,3'tür. Sonuçların farklılık göstermesi, bölgenin din eğitimi açısından oldukça zengin olmasıyla (Günaydın, 2008:108) ve yöre halkının bu birikim neticesinde Kur'an kurslarından beklentilerinin daha yüksek olmasıyla açıklanabilir.

Kur'an kurslarında verilen eğitimi daha dar çerçevede ele alarak "Kur'an Kursları, Kur'an eğitim ve oğretim imkânları açısından yeterlidir." yargısı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda katılımcıların %47,9'unun olumlu görüş bildirdiği, %19,4'ünün ise kararsız kaldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında araştırmaya katılanların "Kur'an kurslarında Kur'an eğitimi dışında da eğitim verilmelidir" yargısına olumlu yönde cevap verenlerin oranının %86,2 olması, halkın bu kurumlardan çok Őey beklediği anlamına gelmektedir. ıkan sonuçlardan; Kur'an kurslarında yönetmeliklerde belirtilen usuller çerçevesinde hareket edilmek istense de, Kur'an oğretiminin daha yoğun işlendiği, dini bilgilerin ise, ikinci planda kaldığı anlaşılmaktadır.

Kocaoğlu'nun yapmış olduğu "Kur'an Kursları Oğretim Programının Eğitimde Program Geliştirme İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi" alışmasının sonuç bölümünde; Kur'an Kursları için hazırlanan programlarda gerek Kur'an-ı Kerim gerekse diğer derslerin gerekli bilgileri kazandırabilecek içeriğe sahip olduğu değerlendirmesi yer almaktadır (2014:86). Ancak katılımcıların önemli bir kısmı bu oğgrnn sahada yeterince karşılık bulmadığını ima etmektedir.

Söz konusu problemin Kur'an kursu öğretmenlerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamak için katılımcılara "Kur'an kursu hocaları işlerini iyi yapmaktadırlar." yargısı hakkındaki düşüncelerinin hangi düzeyde olduğu sorulduğunda, olumlu yönde görüş bildirenlerin oranının %41,2 olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, halkın yarıya yakın bir kısmı tarafından, Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki açıdan yeterli görünmedikleri anlamı çıkmaktadır.

Nitekim öğretmenlerle alakalı "Kur'an kurslarında daha nitelikli hocalar görev almalıdır." şeklindeki bir diğer yargıya katılımcıların %91,1'inin olumlu yönde cevap vermesi, mevcut algıyı daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak yöre halkının "daha nitelikli hoca" ifadesinden ne kastettiğini mevcut veriler çerçevesinde kesin olarak ortaya koymak mümkün gözükmemektedir.

Ancak DİB tarafından, Anayasanın 136'ncı maddesi ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un öngördüğü çerçevede başkanlığa bağlı personelin yeterlikleri; alan yeterlikleri, genel kültür yeterlikler ve eğitim-öğretim yeterlikleri olarak üç kategoride belirlenmiştir (DİB, 2010:41). DİB, bu çalışmayla Kur'an kursu öğretmenlerinin yeterlilik düzeylerini en azından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin formasyonuna sahip olmasını öngörmüş (Aydın, 2008:218), hatta alanında daha da uzmanlaşması gerektiğini amaçlamıştır. Kur'an Kurslarında 2014-2015 eğitim-öğretim yılı Aralık ayı itibarıyla 19.133 kadrolu, 17.425 geçici ve 18 vekil öğretici olmak üzere 36.577 öğretici görev yapmakta olup, bu öğretmenler içerisinde ilahiyat fakültesi mezunu olanların oranı oldukça düşüktür (Eğitim Hizmetleri 2014 Faaliyet Raporu). Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda lisans ve yüksek lisans mezunlarını; Balbay %18 (2011:50), Bingöl %24,8 (2012:114), Çınar %39,5 (2012:26) olarak bildirmiştir.

Öğreticilerin kendilerini yeterli görüp görmedikleriyle ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde; katılımcıların önemli bir kısmının kendilerini yeterli gördükleri (Bayraktar, 1992:72; Buyrukçu, 2001:107) sonucu çıkmaktadır. Başka bir araştırmada araştırmaya katılan 92 öğreticinin %80,4'ü alan bilgisi açısından, %63,6'sı ise pedagojik açıdan kendilerini yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir (Koç, 2005:133). Son zamanlarda yapılan bir araştırmada katılımcıların %77,5'i bir veya birden fazla pedagojik anlamda hizmet içi kursa katıldıklarını ifade ederken (Akşener, 2012:122), bir diğer araştırmada ise, katılımcıların %91'i Kur'an-ı Kerim dersini vermede kendilerini yeterli gördüklerini ifade etmektedir (Genç, 2007:129). Bu durum, öz yeterlik algısı bakımından durumun halkın beklentilerinin aksine son derece iyimser göründüğünü ortaya koymaktadır.

Konuya ilişkin Koç'un daha sonraki yıllarda yapmış olduğu bir alan araştırmasında ankete katılan öğreticilerin büyük bir bölümü pedagojik formasyon bakımından kendilerini yeterli görmediklerini dile getirmişlerdir (2010:508). Aynı alanda yapılan başka bir araştırmada ise pedagojik formasyon eksikliğini hisseden öğreticilerin oranı %63,2'lere ulaşmaktadır (Koç, 2011:28). Katılımcılar, bu eksikliğin nedenleri arasında yeterli imkânlarının ve boş zamanlarının bulunmayışı göstermektedirler. Öte yandan yetişkin Kur'an kursu öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada (Semiz, 2011:122) ise, öğrencilerin %93,6'sı ders verme açısından hocalarıyla ilgili herhangi bir eksiklik hissetmediklerini ifade etmektedir. Bu veri, öğrenci açısından da ciddi bir sıkıntının olmadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Öğreticilerin hizmet sürelerine değinilen araştırmalarda, araştırmaya katılanların %23,9'unun beş yıl üstü, %52,1'inin ise on yıl üstü görev sürelerinin bulunduğu (Ünsal, 2006:67), başka bir araştırmada araştırmaya katılanların %50,1'inin beş yıl üstü

görev sürelerinin olması (Korkmaz, 2009:64), yeterli tecrübeye sahip olduklarının göstergesi olarak algılanmaktadır. Yaz Kur'an kursları alanında velilerin beklentileri üzerine yapılan bir araştırmada ise, katılımcıların %96,2'si görevli öğretmenlerden memnun olduklarını ifade etmektedirler (Demir, 2011:62). Yapılan araştırmalar hep birlikte değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun kendilerini yeterli düzeyde gördükleri anlaşılmaktadır.

Bu öz yeterlik algısı DİB'in beklentilerini karşılamaktadır. Ancak bu araştırma, öğretmenlerin öz yeterlik algılarının aksine yöre halkının öğretmenlerden daha fazla beklenti içinde olduklarını, onlara daha fazla sorumluluk atfettiklerini göstermektedir. Konuyla ilgili göz ardı edilmemesi gereken diğer bir husus ise, göreve alınırken gerekli özelliklere sahip olan personelin, zamanla bu bilgileri unutması ve kendisini yenilememesidir. Kurumun hizmet içi seminerleri yeterli sıklıkta düzenlememesi ise bu olumsuz süreci daha da hızlandırmaktadır (Koç, 2009:722). Ayrıca öğretmenler içerisinde mesleği özümsemeyip, mesleğin kurum içi prestijinden dolayı bu görevde bulduklarını ifade edenlerde ayrı bir problem olarak ortada durmaktadır (Çekin, 2011:87).

Neticede halkın Kur'an kurslarına yönelik olumlu tutumunun yüksekliğiyle bu kurslara yeterince ilgi göstermemesi arasındaki çelişkinin nedeni, önemli oranda bu kursların beklentilerini karşılamaktan uzak olmasıyla açıklanabilir. Hem eğitim öğretim açısından yetersizliğin var olması hem de öğretmenlere yönelik zafiyet algısı, nihayetinde kursların, öğrenci kaynağı bakımından zorluk çekmesiyle sonuçlanmaktadır.

3. Kur'an Kurslarındaki İmkânlar ve Disipline Yönelik Tutumlar

Kur'an kurslarıyla ilgili olarak bakılması gereken bir diğer husus, kursta okuyan bireylerin bilişsel, duygusal, sosyal ve bedensel alanlardaki gelişimlerine uygun bir ortamın

oluşturulup oluşturulmadığıdır. Şüphesiz insanlar, bu kurslarda iyi bir din eğitimi ve iyi bir Kur'an eğitimi yanında genel anlamda çocuklarının bireysel gelişimine de katkı beklerler. İşte bunun için katılımcılara, kurslardaki imkânlar, bireye sağlanan gelişim olanakları ve kurslarda uygulanan disiplin yöntemleri hakkında ne düşündükleri sorulmuş, verilen cevaplar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8:Yöre Halkının Kur'an Kurslarındaki Fiziki, Sosyal ve Disipline Yönelik Tutumları

Maddeler		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Toplam
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Katılıyorum	
Kur'an Kursları fiziksel imkânlar açısından yeterlidir.	N	18	72	57	113	24	284
	%	6,3	25,4	20,1	39,8	8,5	100
Kur'an Kursları sosyal imkânlar açısından yeterlidir.	N	31	129	60	49	15	284
	%	10,9	45,4	21,1	17,3	9,2	100
Kur'an Kurslarında öğrencilere katı disiplin uygulanmaktadır.	N	24	70	57	107	26	284
	%	8,5	24,6	20,1	37,7	9,2	100
Kur'an Kursları insanların güzel ahlak kazanmasına katkı sağlar.	N	2	10	15	135	122	284
	%	0,7	3,5	5,3	47,5	43	100

Araştırmaya katılanların "Kur'an kursları fiziksel (yatakhane, yemekhane, sınıf) imkânlar açısından yeterlidir." yargısı hakkındaki düşüncelerinin dağılımına baktığımızda, kararsızlarla birlikte %51,8'inin olumsuz yönde görüş bildirdiği anlaşılmaktadır. "Kur'an kursları sosyal (spor, çeşitli etkinlikler) imkânlar açısından yeterlidir." yargısı hakkındaki düşüncelerinin dağılımına baktığımızda ise, olumsuz yönde görüş bildirenlerin oranı kararsızlarla birlikte %77,4'e ulaşmaktadır.

Konuyla ilgili yapılan diğer araştırmalarda, Kur'an kurslarında fiziki ve sosyal yapıda öne çıkan hususlara baktığımızda; sınıfların kalabalık oluşu, dersliklerde yeterli araç-gerecin bulunmaması, tuvalet ve banyoların yönetmenliklerde belirtilen kriterlere uygun oluşturulmaması (Müftüoğlu,

2009:705; Bayraktar, 2009:90), bu mekanların temiz olmayışı (Başkurt, 2013:238), yatakhanelerin kalabalık oluşu, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri bahçe, oyun alanı (Bayraktar, 1992: 90), kütüphane, teknoloji sınıfı, spor araç ve gereçlerinin yeterli düzeyde olmayışı (Koç, 2009:718), yapılan sistemlerin ısınma (Semiz, 2011:111), aydınlatma ve havalandırma ihtiyaçlarına cevap verememesi (Kılavuz, 2010:140) gibi kurs binasının fiziki yetersizliğini gösteren problemler karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların “Kur'an kurslarında öğrencilere katı disiplin uygulanmaktadır.” yargısı hakkındaki düşüncelerinin dağılımına baktığımızda, %8,5'inin bu yargıya *kesinlikle katılmadıkları*, %24,6'sinin *katılmadığı*, %20,1'inin *kararsız* olduğu, %37,7'sinin *katıldığı*, %9,2'sinin ise *kesinlikle katıldığı* anlaşılmaktadır. Kararsızlar dâhil edildiğinde %67'lik bir oranın, Kur'an kurslarında standart üstü disiplin kurallarının uygulandığını ifade ettikleri görülmektedir. Başkurt'un yapmış olduğu araştırmada da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun aşırı disiplinden ve bu disipline bağlı rahat hareket edememekten şikâyet ettikleri görülmektedir (2013:193).

Kur'an kurslarında gerek yönetmeliklerdeki eksiklikler, gerekse öğrencilerin eğitim anlayışından dolayı problemleri çözmede en etkili disiplin yöntemi, bedeni ceza (dayak) olmuştur. Kısa süreli çözüm olarak görülen bedeni cezanın her alanda kullanılması, öğrencilerin Kur'an'a yaklaşımına zarar vermekle kalmamış, almış oldukları eğitimin sürdürülebilirliğini de engellemiştir (Ay, 1992:261).

2014 yılında Of bölgesinde Hafızlık üzerine yapılan nitel bir çalışmada (Vahapoğlu, 2014:43), araştırmaya katılanlara yöneltilen “Hafızlık döneminde şiddete (dayak) maruz kaldınız mı? Kaldıysanız boyutları ne olmuştur?” sorusuna katılımcılar; “Hem derslerimle alakalı hem de davranış bozukluklarından dolayı kaldım”, “Hocam çok sinirliydi. Her fırsatta dayak atmaya

çalışırdı. Ben fazla yemesem de arkadaşlarım çok yemiştir.”, “Gerek dersten dolayı gerekse çocukluğun verdiği yaramazlıklardan dolayı çok dayak yedim.”, “Dayağın daniskasını yedik. Hocaya inat ders vermezdim, hoca da beni döverdi.”, “Evet, dayak yedim. Hatta diyebilirim ki her organım dayaktan nasibini aldı.”, “Evet. Falakaya kadar varan boyutlarda...”, “Hemen hemen her gün dayak yiyordum. Hem de eşek sudan gelinceye kadar!”, “Evet. Çubukla ellerimize, sırtımıza ve bacaklarımıza vurulurdu.” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Araştırmaya katılanların vermiş oldukları cevaplardan, özellikle hafızlık eğitiminde dayağın ne kadar yaygın olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Buna rağmen araştırmaya katılanların “Kur’an kursları insanların güzel ahlak kazanmasına katkı sağlar.” yargısı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında %90,5’inin olumlu yaklaşım sergilediği görülmektedir. Söz konusu ahlaki değerlerin kazanılmasında etkin faktörün eğitim mi yoksa aşırı disiplin mi olduğu ayrı bir araştırma konusudur. Öztürk’ün “Kur’an Kursu Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi Üzerine” adıyla yapmış olduğu bir araştırmada, öğreticilerin %16’sının halen daha dayağı bir disiplin aracı olarak kullandıkları ifade edilmektedir (2007:48). Eğitimin her kademesinde yer alan dayak, maalesef Kur’an eğitiminin de vazgeçilmezi olmuştur. Ancak öğreticilerin en kestirme yol olarak algıladıkları ve uyguladıkları bu yöntemin çözüm olmadığı, geçici bir durumdan öteye gitmediği aşikârdır (Bayraktar, 1994:101).

Kur’an kurslarında din eğitimi ve öğretimindeki başarıyı teşvik ya da disiplini sağlamak amacıyla başvuru alan mükâfat ve cezalandırma yöntemlerinin bölgelere göre farklılık gösterdiği yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Kurslarda eğitim gören öğrencilerin eğitimlerinde ve davranışlarında üstün başarı göstermeleri halinde ödüllendirilip ödüllendirilmediği ile ilgili yapılan araştırmada katılımcıları %92,3’ünün ödül yöntemini

kullandığı görülmektedir (Demir, 2010:78). Hangi ödüllerin kullanıldığıyla ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarında; takdir ve övgü dolu sözlerle, bir takım küçük hediyelerle, burs, para ve kitapla (Koç, 2005:81), ekstra ve erken izin verilmesi ve ayın birincisi seçilmesi (Ünsal, 2006:49) gibi yöntemlerle çocukların ödüllendirildiği ifade edilmektedir.

DİB'in Kur'an kursları için hazırladığı "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği", bu yönetmeliğe dayanılarak hazırlanan "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Yönergesi," bu kurumların fiziki açıdan hangi şartları taşıması gerektiğini belirlemektedir. Ancak ilgili metinlerde yer alan bu şartların ayrıntılı olarak belirtilmemesi ve bu yapıları inşa edenlerin eğitim binası konusunda yeterli donanımına sahip olmaması, bireylerin eğitim etkinliklerini sağlıklı bir biçimde sürdürebilmelerine uygun olmayan yapıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Hâlbuki çocuklara verimli, etkili, kaliteli bir eğitim vermek amacıyla hazırlanacak binaların, sosyal ve fiziksel şartlarının zamana ve muhataba uygun dizayn edilmesi için eğitim uzmanlarından, mimarlar ve mühendislerden destek alınması gerekmektedir. Çünkü sosyal, fiziksel ve çevresel koşulların düzeni, eğitim kurumlarında verilen eğitimi niteliksel açıdan etkileyen en önemli noktalar arasında yer almaktadır (Akkoyunlu-Gücüm, 1998:126).

İyi tasarlanmış fiziksel ortam ve donanım, öğrenci ve öğretici açısından eğitimin kalitesini artırmaktadır. Eğitim kurumlarının belli bir plan çerçevesinde inşa edilmesi, fiziksel özelliklerini (binanın özellikleri, binanın yeri, yapı özelliği, binanın bölümleri ve özellikleri, bahçe, donanım özellikleri ve düzenlenmesi) belirlerken, bu kurumlarda uygulanacak eğitime ve bu eğitimin muhatap kitlesine uygunluğuna dikkat edilmesi oldukça önemlidir. Öte yandan öğrencilerin ders dışı zamanlarının değerlendirilmesi oldukça önemlidir. İyi değerlendirilen bu

zaman dilimi, öğrenciye dersin yorgunluğundan kurtulup, gerek zihinsel gerekse bedensel açıdan dinlenme imkanı sunacağı gibi, derslere karşı motivasyon sağlama imkanı da verecektir. Ders dışı faaliyetler, görünüşte zaman kaybı olarak algılansa da, sürekli ders çalışmanın verimi düşürdüğü tartışmasız bir gerçekliktir. Kurslarla ilgili yapılan diğer araştırmalarda öğrencilerin ders dışında çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapılmasını istedikleri anlaşılmaktadır. Bu etkinlikler içerisinde bilgisayar ve internetin kullanımı, piknik ve gezilerin düzenlenmesi (Bayraktar, 2009:91), konferans, seminer ve eğitici etkinliklerin organize edilmesi (Semiz, 2011: 118) öğrenciler tarafından teklif edilmektedir. Ancak bu etkinliklerin yeterli düzeyde gerçekleştirilemediği konuyla ilgili yapılan araştırmalardan net bir şekilde ortaya konulmaktadır. Öğrenciler, sosyal faaliyetlerin gerçekleştirileceği uygun alanların bulunmayışı (Bayraktar, 1992:60; Akşener, 2012:199; Bayraktar, 2009:126), oyun oynamaya izin verilmeyişi (Koç, 2005:95), yeterli imkanların olmayışı (Genç, 2007:143; Ünsal, 2006:54) gibi problemlerden dert yanmaktadırlar. Öğrencilerin çoğunluğunun eğitimlerine yatılı olarak devam ettiklerini göz önünde bulundurunca, bu tür etkinliklerin, öğrencilerin değişik ortamlarda stres atmalarına imkân sağlayacak fırsatlar olarak düşünülmesi gerekmektedir.

Eğitim kurumlarında sosyal ve fiziki imkânlar kadar önemli olan diğer bir konu da disiplindir. Gençlerin ergenlik dönemlerinde; duygularının yoğunluğundaki artış ve istikrarsızlık, tedirginlik ve huzursuzluk, yalnız kalma isteği, biyolojik enerji yoğunluğu gibi fiziki ve ruhsal değişiklikler onların belli bir disiplin altına alınmasını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda disiplinle ilgili tanımlara baktığımızda; olumsuz davranışların meydana gelmesini önlemek için tutarlı ve kararlı davranışlarda bulunmak, bireylerin buldukları ortamdaki faaliyetlerin belirli bir düzen içinde yürütülmesi (Çetin-Ada, 2006:23) gibi tanımlar konunun önemini daha net ortaya

koymaktadır. Çocuğun belli bir disiplin altına alınması, eğitim ve öğretiminin daha hızlı ve kalıcı şekilde oluşmasına imkân sağlamaktadır.

Disiplinin sağlanması adına belirlenen kurallar, bir yandan dönemin zamansal ve mekânsal şartları göz önünde bulundurularak şekillenmesi gerekirken, diğer taraftan pedagojik değerlerle örtüşme zorunluluğu vardır. Pedagojik değerler çerçevesinde belirlenen kurallar, çocukların algılayabileceği seviyede olmasının yanında, bu kuralları uygulayan eğitimcilerin bireysel davranmalarının önüne geçecektir. Her kurumun kendine özgü bir disiplin yöntemi vardır. Disiplin yöntemi doğru kullanıldığında öğrencinin eğitim ve öğretim başarısına büyük bir katkı sağlar. Yanlış kullanıldığında ise, bireysel ve toplumsal zararlara yol açar. Kur'an kursları, resmi prosedür açısından gelişimlerini tam olarak tamamlayamadıkları için her kursta disiplin konusunda farklı yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımların sebepleri arasında, öğreticilerin pedagojik yönden eksiklikleri önemli bir dezavantaj sayılmalıdır.

Bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde, kurslarda genel anlamda sağlıklı bir iletişim ortamının oluşturulamadığı, öğrencilerin yeterince spor, sanat ve kültürel etkinlik yapma imkânına sahip olmadıkları, dolayısıyla kendilerini farklı alanlarda geliştirecek ortamlardan mahrum kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun öğrenci başarısı üzerinde olumsuz bir etki yaratması kaçınılmazdır. Sahip olduğu enerjiyi farklı alanlarda deşarj edemeyen bireyin hem öğrenme motivasyonu azalacak hem de disiplin altına alınması zorlaşacaktır. Bunu aşmak için de öğreticiler tarafından başvuru alan yöntemler bireyin çoğu zaman nitelikli gelişimini olumsuz etkileyecek yöntemler olacaktır. Durum böyle olunca yöre halkının önemli bir kısmının çocuklarını kursa gönderme noktasında tereddüde düşmesini doğal bir sonuç olarak kabul etmek gerekir.

4. Kur'an Kurslarıyla İlgili Maddi Meselelere Yönelik Tutumlar

Halkın Kur'an kurslarına yönelik tutum ve beklentilerini maddi meselelerden bağımsız bir şekilde ele alınması, konunun anlaşılması noktasında ciddi eksiklik oluşturma potansiyeline sahiptir. O bakımdan kursların idare edilmesindeki maddi meselelerle halkın maddi durumunun kurslara yansımalarının da tespiti önemli bir eksikliği kapatacaktır. Nitekim Tablo 9'da buna yönelik bir takım sorular sorulmuş ve elde edilen istatistikî veriler aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 9: Yöre Halkının Kur'an Kurslarının Mali Yapısına Yönelik Tutumları

Maddeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Kur'an Kurslarının ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmalıdır.	N	8	23	9	100	144	284
	%	2,8	8,1	3,2	35,2	50,7	100
İnsanlar zenginleştikçe çocuklarını Kur'an Kurslara göndermiyorlar.	N	16	50	26	108	84	284
	%	5,6	17,6	9,2	38	29,6	100
Çocuklar Kur'an Kursuna gitmektense iyi bir okula gitmelidir.	N	9	22	21	113	119	284
	%	3,2	7,7	7,4	39,8	41,9	100
Kur'an Kursu eğitimi çocuklara iyi bir gelecek şansı verir.	N	3	33	33	137	78	284
	%	1,1	11,6	11,6	48,2	27,5	100

Günümüzde Kur'an kursları devlet tarafından yeterli düzeyde destek almadığı için iâşe ve ibate giderlerinin bir kısmı dernek, vakıf ve hayırsever vatandaşlar tarafından karşılanmaktadır. Bu durum, dernek veya vakıf yöneticilerinin Kur'an kursları üzerinde müdahalelerini artırmaktadır (Koç, 2009:728). Sosyal ve ekonomik sıkıntılardan dolayı eğitimlerine devam edemeyen öğrencilerin bu kurumları tercih etmelerindeki en önemli sebeplerden birisi, bu kurumlarda, iâşe ve ibatelerini karşılamak için öğrencilerden herhangi bir ücret talep edilmemesidir.

Araştırmada "Kur'an kurslarının ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmalıdır." yargısına katılımcıların %2,8'ikesinlikle

katılmadıklarını, %8,1'i *katılmadıklarını*, %3,2'si *kararsız olduklarını*, %35,2'si *katıldıklarını*, %50,7'si ise *kesinlikle katıldıklarını* beyan etmişlerdir. Yöre halkının %85,9'unun bu yargıya olumlu yönde görüş bildirmesi, Kur'an kurslarının daha sağlıklı ve verimli çalışabilmesi için dernek ya da vakıf yöneticilerinin kurslar üzerinde söz sahibi olmalarını kabullenmedikleri şeklinde değerlendirilebilir. Bunun yanında bu kurumların arsa temininden inşasına, araç-gereç ihtiyaçlarından bakım ve onarımına kadar her türlü masrafının devlet bütçesinden karşılanması, sistemin tam anlamıyla kurumsallaşmasını sağlama potansiyelini güçlendirmesinin yanı sıra öğrencilerin zihinsel açıdan rahat olmalarına da fayda sağlayacaktır.

Ünsal ve Bayraktar'ın farklı zamanlarda yapmış olduğu araştırmalarda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%63,5 – %83,3), Kuran kurslarındaki eğitimleri esnasında masrafların aileleri tarafından karşılandığını ifade etmişlerdir. Hayırsever vatandaşlar tarafından karşılandığını ifade edenlerin oranları ise (%19,2 – %13,5) oldukça düşüktür (2006:37; 2009:82). Öğrenciler, Kursla ilgili masrafların aileleri tarafından karşılandığı ifade etseler de, yapılan araştırmalarda Kur'an kurslarının çoğunun öğrencilerden hiçbir ücret talebinde bulunmadığı, aksine yardıma muhtaç olan öğrencilere maddi destek verdiği tespit edilmiştir (Koç, 2010:514; Ünsal, 2006:37; Uzuner, 2009:95).

Kur'an kurslarına öğrenci gönderilmesini olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında ailenin sosyo-ekonomik durumu önemli bir yere sahiptir. Yapılan araştırmalardan bu kursları tercih eden öğrencilerin ailelerinin ekonomik açıdan genelde orta ve orta-alt gelir grubuna dâhil oldukları anlaşılmaktadır (Ay, 1995:52). Başkurt'un "Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları" adlı çalışmasında öğrencilerin %51,7'si ailesinin ekonomik düzeyinin orta ve altında olduğunu ifade

etmektedir (2013:163). Öztürk'ün “Camilerin Çocuk Eğitimindeki Yeri ve Yaz Kursları Üzerine Deneysel Bir Araştırma” isimli çalışmasında ise, öğrenci velilerinin %58,42'sinin gelir düzeyleri vasat ve vasat altı olarak ifade edilmektedir (1996:54). Çeşitli araştırmalarla da bu durumla benzerlik göstermektedir (Demir, 2011:31; Yıldızhan, (2014:57).

Farklı bölgelerde ve farklı kurslarda yapılan diğer pek çok araştırmaya bakıldığında da benzer verilerle karşılaşmaktadır (Bayraktar, 1992:12; Ünsal, 2006:29; Öztürk, 2007:37; Bayraktar, 2010:80; Semiz, 2011:86; Çınar, 2012:25). Araştırmamızda bu durumu test etmek amacıyla katılımcılara “İnsanlar zenginleştikçe çocuklarını Kur'an kurslara göndermiyorlar” yargısı hakkındaki düşünceleri sorulmuştur; katılımcıların %5,6'sı bu ifadeye *kesinlikle katılmadıklarını*, %17,6'sı *katılmadıklarını*, %9,2'si *kararsız olduklarını*, %38'i *katıldıklarını*, %29,6'sı ise *kesinlikle katıldıklarını* ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, insanların neredeyse üçte ikisinin zenginleşmeyle kurslara öğrenci gönderme arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğunu düşündükleri anlamına gelmektedir. Neticede araştırmaların tamamına yakını Kur'an kursu öğrencilerinin çoğunun ailelerinin “orta ve altı” gelir gurubuna mensup olduğu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öte yandan yöre halkının, gelir düzeylerine göre Kur'an kurslarına karşı mesafeli bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin kendilerine “Çocuklar Kur'an kursuna gitmektense iyi bir okula gitmelidir.” yargısı hakkındaki düşüncelerini sorduğumuzda, araştırmaya katılanların %3,2'si bu yargıya *kesinlikle katılmadıklarını*, %7,7'si *katılmadıklarını*, %7,4'ü *kararsız olduklarını*, %39,8'i *katıldıklarını*, %41,9'u ise *kesinlikle katıldıklarını* ifade etmişlerdir.

Diğer araştırmalarda, Kur'an kursunu tercih eden öğrencilerin %73'ünün ilkokul mezunu, %17'lik kısmının ise lise mezunu olduğu görülmektedir ve bu öğrencilerin büyük bir

çoğunluğunun kırsal kesimden geldiği belirtilmektedir (Koç, 2010:719-720). Bu araştırmanın sonuçlara bakıldığında ise, katılımcıların büyük bir kısmının çocuklarının örgün eğitim kurumlarında eğitimlerine devam etmesi gerektiği kanaatini taşıdıkları anlaşılmaktadır. Bireylerin eğitim ihtiyaçları bir bütün olarak ele alındığında, ailede başlayan eğitimin, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında koordineli bir şekilde devam etmesi gerektiği ifade edilebilir. Buna bağlı olarak toplum veya devlet eğitim planlamasını oluştururken ne öğreteceğini, ne zaman ve nasıl öğreteceğini iyi bir şekilde planlamalı ve pratikte de tavizsiz uygulamalıdır (Kılavuz, 2010:139).

Katılımcıların farklı yöndeki tutumlarının yakınlık göstermesi, yöre halkının bu kurumlara karşı net bir tutum sergilemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Katılımcılara ayrıca “Kur'an Kursu eğitimi çocuklara iyi bir gelecek şansı verir” yargısı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda ise, araştırmaya katılanların %1,1'i bu yargıya *kesinlikle katılmadıklarını*, %11,6'sı *katılmadıklarını*, %11,6'sının *kararsız olduklarını*, %48,2'si *katıldıklarını*, %27,5'inin ise *kesinlikle katıldıklarını* ifade etmişlerdir. Katılımcıların %75,7'lik bir bölümünün olumlu yönde görüş bildirmesi Kur'an kurslarının eğitimsel ve mesleki açıdan halk nezdinde önemli bir itibara sahip olduğunu göstermektedir.

Buna rağmen katılımcıların yarıya yakın bir kısmının “Kuran kursları eski önemini yitirmiştir” yargısı hakkında olumsuz tutum içerisinde olmasının nedeni için, geçmişte, toplum nezdinde önemli bir konuma sahip olan bu kurumların (Baltacı, 2000:15) tarihi süreç içerisinde özellikle siyasi ve ideolojik uygulamalardan olumsuz yönde etkilenmeleri ve medyanın da kullanılarak halk nazarında itibarsızlaştırma çabaları olduğu söylenebilir. Çünkü bu tür çalışmaların Kur'an kursları üzerinde bırakmış olduğu kötü intiba zamanla toplumun bu kurumlara bakışını değiştirmiş ve söz konusu yargıya verilen cevaplardan

da anlaşılacağı üzere toplumu Kuran kurslarına karşı daha mesafeli hale getirmiştir.

E. Sonuç ve Öneriler

Kur'an kursları, DİB'e bağlı olarak faaliyet gösteren yaygın din eğitimi kurumlarıdır. Bu kurumların amacı, vatandaşlara usulüne uygun olarak yüzünden Kur'an okumayı öğretmek, İslâm dininin inanç, ibadet, ahlâk esasları ile Hz. Peygamberin hayatı ve örnek ahlâkı hakkında temel bilgiler vererek ahlaki açıdan duyarlılık sağlamak ve bunun yanında hafızlık yaptırmaktır. Şüphesiz bu kurslar, faaliyetlerini yürütürken, öğrencilerden, öğreticilerden, idarecilerden, fiziksel ve sosyal koşullardan, öğrenci kaynağından veya halkın bu kurslara bakışı noktasından bir dizi problemle yüz yüze kalmaktadır. Bu çalışmada, Kur'an Kurslarının öğrenci kaynağı bakımından yaşadıkları sıkıntılar, Of bölgesi özelinde betimlenmeye çalışılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Her şeyden önce bölgedeki kurslar, öğrenci kaynağı bakımından önemli oranda dışa (il dışı) bağımlıdır. Bu da bölge insanının kursları eskisi gibi beslemediği anlamına gelmektedir. Bölgede kurslara yönelik ciddi bir soğukluk bulunmaktadır.

Çalışmada katılımcıların tamamına yakınının teorik olarak Kur'an-ı Kerim'in öğrenilmesine ve Kur'an öğretimine yönelik olumlu bir tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu teorik ilgi, önemli oranda uygulamaya yansımamaktadır.

Bilindiği gibi 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren yeniden açılan İmam-Hatip ortaokullarında Kur'an-ı Kerim'in zorunlu, diğer ortaokullarda ise, seçmeli ders olarak okutulmasına imkân sağlanmıştır. Bu da Kur'an öğreniminde Kur'an kurslarına alternatif yeni bir seçenek oluşturmuştur. Bu gelişme, her ne kadar din eğitimi adına olumlu bir adım olarak algılansa da yöre halkı tarafından bunun, Kur'an öğretiminde

yeterli olmadığı ve Kur'an kurslarına ihtiyacın devam ettiği düşünülmektedir.

Çalışmada, katılımcıların yarısından fazlasının Kur'an kurslarındaki eğitim ve öğretimi yeterli görmediklerini ortaya çıkmıştır. Teorik planda kurslara yönelik olumlu tutum sahibi olan vatandaşların bu kurslara neden itimat etmediğini anlamak için bu sonuç önemli bir veri sunmaktadır. Kurslarda müfredatın aksine, sadece Kur'an eğitimi verilmesi de önemli bir sorun olarak ortada durmaktadır.

Katılımcılar, Kur'an kursu öğreticilerinin her açıdan daha nitelikli olmalarını beklemektedir. Bunun için pedagojik formasyon ve iletişim becerisine duyulan ihtiyaç ortadadır. Çünkü öğrenciler bu kurslarda sadece Kur'an öğrenmiyorlar, aynı zamanda sosyal, duygusal ve bilişsel kimliklerini de geliştiriyorlar.

Kur'an kurslarının sosyal ve fiziksel imkânlar bakımından bir eğitim kurumu olmanın çok gerisinde kaldıkları aşikârdır. Kurslar, bir eğitim ve gelişim mekânı olarak algılanmaktan uzaktır. Bu mahrumiyet, totalde kursların imajı üzerinde de olumsuz bir etki yaratmakta ve nihayetinde yöre halkını farklı alternatifler aramaya itmektedir. Ayrıca, disiplinin yöntemi ve katılımı da bu uzaklaşmayı teşvik etmektedir.

Kur'an kurslarına gelen öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyleri düşüktür. Bu, apaçık bir hakikattir. İnsanlar, zenginleştikçe Kur'an kurslarına ilgileri azalmakta, ancak bunu açıkça itiraf etmekten çekinmektedirler.

Her şeye rağmen Kur'an kurslarında yetişen insanların toplumsal itibarları hala yüksektir. Yöre halkı kurslardan yetişen öğrencilerin daha edepli, daha çalışkan ve daha başarılı oldukları konusunda yüksek düzeyde hemfikirdirler.

Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmayla ilgili olarak şu önerilerde bulunulabilir:

Kur'an kurslarına yönelik tutumlarla ilgili olarak ilişkisel çalışmalar yapılabilir ve kursların ğrenci kaybetmesinin altında yatan nedenlere ulaşılabilir. Böylece teorik olarak Kur'an eğitimine olumlu yaklaşan insanların beklentileri tam olarak tespit edilebilir.

Yaygın din eğitiminde her yönden kendini yetiştirmiş, pedagojik formasyona sahip, yaygın din eğitimi ve yetişkin din eğitimi ile ilgili gerekli bilgiyle donatılmış kurs öğreticilerinin mesleğe kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Özellikle İlahiyat Fakültesi mezunlarının, mesleğe yönelik algılarını iyileştirecek somut adımlar atılabilir.

Kurslar fiziki ortam açısından geliştirilmeli ve öğrencilerin fiziksel ve psikolojik olarak gelişimine yardımcı olacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Bunun yanında, yasal çerçevede bu yapıların yapımı ve mimarisi DİB'e bağlanabilir ve kapsamı öğrencilerin her türlü ihtiyaına cevap verecek şekilde düzenlenebilir.

Günümüzde çok az bir maddi yardım haricinde, Kur'an Kursları devlet desteği almadığı için iaşe ve ibate giderleri dernek, vakıf ve hayırsever vatandaşlar tarafından karşılanmaktadır. Bu açıdan, kursların her türlü giderinin devlet bütçesinden karşılanması sağlanabilir. Böylece halkın bu kurumlarla ilişkileri daha profesyonel hale getirilebilir.

Sadece Kur'an eğitimi, kurslara devam eden öğrencileri tek yönlü geliştirdiği için halkın alternatifli eğitim veren kurumlara daha fazla itimat ettiği ortadadır. Bu yüzden, Kur'an kursları eğitim açısından çeşitlendirilebilir ve dini eğitiminin her alanının yanı sıra spor, kültür ve sanat eğitimi açısından da zenginleştirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- AKKOYUNLU, B. ve Gücüm, E. B. (1998). Eğitimde Verimlilik Kuramı Üzerine, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 3, ss.125-128.
- AKŞENER, T. (2012). *Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Kur'an Kurslarında Yeni Düzenlemeler ve Din Eğitimi (Adana Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AY, M. E. (1992). Öğrenci Gözüyle Yaygın Din Eğitimi ve Öğretimi Kurumları, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 4, sy. 4, ss. 259-268.
- AY, M. E. (1995). *Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Kur'an Kurslarının Problemleri ve Beklentileri*, Bursa: Uludağ Yayınları.
- AYDIN, M. Ş. (2008). *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, Ankara: DİB Yayınları.
- AYHAN, H. (1999). *Türkiye'de Din Eğitimi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı.
- BALBAY, E. (2011). *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlikleri: Diyarbakır Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BALTACI, C. (2000). Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri, *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- BAŞKURT, İ. (2013). *Din Eğitimi Açısından Kuran Öğretimi ve Yaz Kuran Kursları (İstanbul Örneği)*, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- BAYRAKTAR, M. F. (1992). *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kurslarının Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Yıldızlar Matbaası.
- BAYRAKTAR, M. F. (1994). Eğitimde Disiplin, Ceza ve Dayak Üzerine, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, ss. 97-107.

- BAYRAKTAR, M. F. (2008). Hafızlık Eğitiminin Geleneksel Yöntemleri ve Kur'an Kursları, *Tokat'ta Kur'an Günleri X. Kur'an Sempozyumu: Kur'an ve Eğitim*, 12-13 Mayıs 2007/Tokat, ss. 117-138.
- BAYRAKTAR, N. (2010). *Kur'an Kurslarında Ergenlik Dönemi Öğrencilerinin Sorunları ve Beklentileri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Rize Üniversitesi (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİNGÖL, S. (2012). *Kur'an Kursu Öğreticilerinde Empati: Kastamonu Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BUHARİ, M. İ. (1992). *el-Cami 'u 's-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- BUYRUKÇU, R. (2001). *Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- ÇAĞRICI, M. (2002). Kur'an Kursu, *DİA*, c. 26, s. 423.
- ÇANAKCI, A. A. (2014). *Öğrenme ve öğretim süreci açısından Yaz Kur'an Kursları (Balıkesir örneği)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇEKİN, A. (2011). *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri: Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇETİN, M. Ö. ve Ada, S. (2006). *Eğitim ve Öğretim Ortamında Disiplin Nedir?*, İstanbul: Nobel Yayınları
- ÇINAR Hıdır, S. (2012). *Kur'an Kurslarında Bayanlara Yönelik Din Eğitimi (Samsun Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- D.İ.B. (2002). *Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi*, Ankara.

- D.İ.B. (2010). *Personel Yeterlilikleri*, Ankara.
- DEMİR, E. (2011). *Velilerin Yaz Kur'an Kursları'ndan Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Antalya Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİR, R. (2010). *Yaz Kuran Kurslarında Kuran Öğretimi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOĞAN, R. (2005). Avrupa'da Kur'an-ı Kerim ve Dinî Bilgiler Kursları: Problemler ve Çözüm Önerileri (Almanya Örneği), *III. Din Şurası: Tebliğ ve Müzakereleri*, 20-24 Eylül 2004/ Ankara, c. 3, ss. 391-408.
- GENÇ, M. F. (2007). *Kur'an Kurslarında Toplam Kalite Yönetimi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNAYDIN, M. (2008). Of Medreselerinin Tarihi Fonksiyonelliğine Bakış, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 6, sy. 12, ss. 101-136.
- İŞIKDOĞAN, D.ve Aktürk, M. (2012). Kuran Kurslarının Kadınların Din Eğitimine Katkısı (Diyarbakır Örneği), *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XIV, sy. 1, ss. 75-106.
- KARAKÖSE, R. (2010). Kur'an Kurslarında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, *Etkili Din Öğretimi*, ss. 447-498.
- KILAVUZ, M. A. (2010). Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi, *Etkili Din Öğretimi*, ss. 121-166.
- KOCAOĞLU, H. (2014). *Kur'an Kursları Öğretim Programının Eğitimde Program Geliştirme İlkelerine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KOÇ, A. (2005). *Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, Ankara: İlahiyat Yayınları.
- KOÇ, A. (2009). Kur'an Kurslarının Mevcut Sorunları ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri, *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, 12-16 Mayıs / Ankara, c.2, ss. 717-730.
- KOÇ, A. (2010). Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit-Öneriler), *Etkili Din Öğretimi*, ss. 499-514
- KOÇ, A. (2011). Yaz Kur'an Kursları Üzerine Araştırma, *Diyanet İlmî Dergi*, c. 47, sy. 2, ss. 7-52.
- KORKMAZ, M. (2009). *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri* (Basılmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MÜFTÜOĞLU K. A. (2009). Kur'an Kursları ve Muhatap Kitleleri, *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, 12-16 Ekim / Ankara, c. 2, ss. 695-716.
- ÖZCAN, T. (2007). Osmanlılar, *DİA*, c. 33, ss. 538-541.
- ÖZTÜRK, F. Z. (2007). *Kur'an Kursu Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik, Kültürel Temelleri Ve Sorunları (Konya Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTÜRK, H. (1996). *Camilerin Çocuk Eğitimindeki Yeri ve Yaz Kursları Üzerine Deneysel Bir Araştırma, (Konya Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTÜRK, Ö. (2007). *Kuran Kursu Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- RESMÎ GAZETE. (2012, Nisan 11). İlköğretim Ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. sy. 28261.
- RESMÎ GAZETE. (2012, Nisan 7). Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği. sy. 28257.
- SEMİZ, H. (2011). *Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din eğitimi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Rize Üniversitesi (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SÜNGÜ, S. (2011). *Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Felsefe Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TANRIKULU, İ. (2011). Etkili Din Eğitimi: Kur'ân Öğretimine ve Hıfzına Dair Bazı Mülahazalar, Yaygın Din Eğitimi ve Uygulamaları, *Yecder 1. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğler*, 22 Mayıs 2010, ss. 61-70.
- UZUNER, A. Tuğba (2009). *Kız Kur'an Kursları Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım -Zeynel Abidin Kız Kur'an Kursu Örneği-*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÜNSAL, B. (2006). *Günümüz Kur'ân kurslarındaki hafızlık eğitimi ve problemleri (İstanbul örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- VAHAPOĞLU, V. (2014). *Hafızlık Psikolojisi: 1993-1997 Yıllarında Hafızlık Yapanların Hafızlığa Bakışları*, Basılmamış Lisans Bitirme Ödevi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı.
- YILDIZHAN, Ş. (2014). *Yaz Kur'an kurslarına katılan öğrenci ailelerinin sosyokültürel durumları üzerine bir inceleme -*

Zonguldak / Ereğli örneği-, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YILMAZ, N. (2010). Yaz Kur'an Kurslarında Nitelikli Eğitim, *Etkili Din Öğretimi*, ss. 593-600.